

920721-1

1.01

Musíme si nejprve položit otázku, jaký má vlastně smysl se zabývat filosofií náboženství a proč zrovna filosofií Hegelovou. Někteří z Vás už vědí, že sám jsem přesvědčen, že křesťanství ve svém jádře žádným náboženstvím není a že je za náboženství považováno jen omylem, a to omylem, který se vleče dějinami po staletí. Právě tato okolnost však může být považována za jeden z hlavních důvodů, proč se na theologické fakultě zabývat filosofií náboženství: potřebujeme si vyjasnit, jaký je základní rozdíl mezi filosofickou reflexí náboženských pocitů a stavů, náboženských jevů, projevů a zkušeností na jedné straně a filosofickou reflexí víry na straně druhé. Budu vycházet z toho, že víra je životní (i myšlenková) orientace ostře protimytická a protináboženská, a budeme si všímat toho, zda v tomto případě Hegel a v jiných případech jiní filosofové měli vůbec nějaký smysl pro toto rozlišení. Je to pro nás důležité zejména proto, že naše hlavy jsou plné zlomků myšlenek starých filosofů, aniž bychom si toho byli vědomi, a že bychom jejich myšlenkové nedostatky a omyly mohli chybně považovat za potvrzení nedostatků a omylů vlastních.

1.02

A pak tu je otázka, proč to má být zrovna Hegel, na němž si to budeme ověřovat. Tedy za prvé proto, že to je velký myslitel, jeden z největších filosofů všech dob. Je vždycky lépe chodit ke kováři než ke kováříčkovi, ať už jde o cokoli. Za druhé proto, že nejruznějším prostřednictvím a v rozmanitých převlecích mělo Hegelovo myšlení zejména v posledních pěti desetiletích (ale do jisté míry už dříve) obrovský vliv na naše vlastní myšlení. V žádném případě nesmíme podceňovat skutečnost, že i přes onen v posledních dvaceti letech velmi upadlý marxismus (ale třeba v šedesátých letech marxismus docela zajímavý a myšlenkově nadále relevantní) a navzdory té nejubožejší podobě několikátého odvaru se některé Hegelovy myšlenky přece jen usadily v našich hlavách, a pokud ne přímo v našich, tak jistě v hlavách mnoha lidí, s nimiž přicházíme a s nimiž zejména vy přijdete často do styku. Čím méně si budou lidé vědomi své závislosti na Hegelových, Feuerbachových a Marxových myšlenkách, tím bezbrannější budou vůči jejich působení. Ne všechny Hegelovy myšlenky jsou hodny odmítnutí či dokonce zatracení, ale musíme vždycky vědět, které to jsou myšlenky, jaká je jejich původní podoba a proč je odmítáme nebo proč s nimi souhlasíme.

1.03

Nenechte se zejména mást žádnými přehlednými dějinami filosofie, dokonce ani těmi nejlepšími a nejdůkladnějšími. Každý velký filosof představuje mnohem větší myšlenkové bohatství, než jaké je možno soustředit do několika charakteristik. Každé dějiny filosofie jsou jen jakoby pomocným lešením, jež nám dovoluje dávat si různé myslitele do časové i věčné souvislosti, ale žádné lešení nemůže nahradit stavbu, kolem níž bylo postaveno.

1.04

(z přípravy na pdn 1991-2 – ETF.)

(Praha, 920721-1.)